

Novotarija se je počasi udomačila. Februarja 1919 pišejo iz Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani loškemu županstvu takole: »Podpisana zbornica prosi, da ji blagovolite poslati seznam interesentov za krajevno telefonsko zvezo v Škofji Loki. Kolikor je zbornici znano, je sedaj v Loki le šest naročnikov, kar je za trgovino in obrt ter urade mesta Loke neprimerno malo. V interesu najširših krogov pa je, da se med vojno zidane telefonske proge, ki leže danes večinoma mrtve, kar najboljše mogoče izkoristijo v privatnem prometu, kar se da le s primerno prestavbo materiala, ki je od vojaških naprav ostal v deželi, za krajevne telefonske mreže doseči.«⁸

Občina je sporočila naslednje naročnike: Lovro Sušnik za Hranilnico, Janko Potočnik enega za trgovino in enega za Staro Loko,

Ervin Burdych za apoteko, Konrad Pecher za trgovino, Matej Žigon za trafiko in dva hišna posestnika Matevž Hafner za hišo št. 126 in Ivan Košir za št. 112.

Kdaj so začeli uporabljati telefone v dolinah, pa bo treba še odkriti.

Opombe

1. Zapisniki in drugi izbrani dokumenti iz arhiva občine Škofja Loka 1861–1918, Škofja Loka 1979, str. 10. – 2. Opomba 1, str. 11. – 3. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, Zbirka – napeljava telegrafa v Poljane in Gorenjo vas, akc. 151. – 4. ZAL Šk. L., Občina Trata, zapisniki občinskega odbora, fasc. 1 – 5. Opomba ad 3. – 6. Zarko Lazarevič, Začetki uvajanja telefonije v Ljubljani, Kronika 35, št. 1–2, 1987, str. 97–100. – 7. ZAL Šk. L., Občina Škofja Loka, občinski zapisniki, knjiga 6. – 8. ZAL Šk. L., gradbene zadeve, fasc. 99.

France Štukl

STOPNICE NA PEKLU V ŠKOFJI LOKI

V letu 1987 smo Ločani dobili popolnoma prenovljene stopnice na Peklu, ki vežejo prehod s Placa na Lontrg. Prehodov med obema trgovinama je bilo v srednjem veku več. Na Cankarjevem trgu, od cerkve navzdol, je ohranjen podhod pod staro šolo. Verjetno je bil star prehod na mestu sedanje hiše Mestni trg 4. Na Lontrgu naj bi se iztekkel pri hiši Spodnji trg 37. Prehod je bil prav gotovo tudi na mestu sedanje samopostrežne trgovine Mestni trg 9. Tu je bil včasih javni prostor in leseno poslopje občinskega Komuna, kjer je bila mestna shramba za tehtnico in gasilno orodje. Prostor je bil prav nasproti rotovžu, kjer so zborovali mestni očetje, občani pa so lahko tačas čakali na rezultate na tem mestu. Na Flisovi hiši je na dvoriščni strani še ohranjen obrambni pomolček, iz katerega se je dalo dobro kontrolirati prehod. Na Lontrgu je bil prehod izpeljan na cesto nekje pri sedanji novi gostilni, Spodnji trg 33. Južno od Pekla so bili še prehodi, prav gotovo najjužneje ob mestnem obzidju ali malo prej v uličici ob Žužkovi hiši, Mestni trg 21, proti Marenkovšu, Mestni trg 22. Današnji prehod oziroma cesta na Grabnu pa je bil že izven obzidja.

Občina je vedno redno vzdrževala prehod na Peklu. Kakšen je bil prehod pred letom 1903, je težko reči. Tega leta so ga temeljiteje

uredili in zbetonirali. Ocena gradbenih del je bila 1322 kron. Občina je razpisala javno dražbo. Tu sta si znesek nižala Angelo Molinaro, zidarski mojster in podjetnik iz Loke, in Ivan Spacapan, mojster iz Stare Loke. Molinaro je bil sosed poleg stopnic. Spacapan je popustil in Molinaro je dobil delo za 1255 kron. Obračun je bil potem nekaj višji, nekaj čez 1600 kron. Občina mu je višje stroške priznala. Cevi za ograjo je dobavilo podjetje Kramer, Sprinar in Hertlein iz Gradca. Podjetje je bilo takrat že znano v Loki, saj je napeljalo vodovod. Podobna ograja je bila pozneje leta 1906 narejena tudi okrog klavniče. Pogodba za stopnice se je glasila takole:

Pogoji

za zgradbo novih stopnic, ki vežejo Zgornji trg s Spodnjim trgom

1.

Delo odda mestna občina Škofja Loka vsled sklepa občinskega odbora z dne 20/7 1903 št. 1410 po priloženem načrtu in proračunu, in sicer potom minuendo dražbe v občinski pisarni v Škofji Loki pri naroku, ki se bode uradno razglasilo.

2.

Izklicna cena znašala bode K 1322 – in mora vsak ponudnik položiti v roke županstva pred dražbo 10 % te izklicne cene to je K 133 – kot vadij.

Po storjenem domiku se obdrži vadij zdražitelja kot varščina za vse iz tega podjetja izvirajoče dolžnosti.

Zdražitelj mora doprinesiti tudi koleke za zapisnik, pogoje in druge priloge.

3.

Prevzemnik dela napraviti mora stopnice strogo po načrtu, ter rabiti le popolnoma pripravljeni in zadostni material. Če bi se mu tekom stavbe kaka prememba od načrta potrebna dozdevala, sme jo napraviti le z izrecnim pismenim dovoljenjem županstva.

4.

Županstvo ima pravico stavbo vsakčas nadzorovati in podjetnik ali njegov namestnik mora biti vedno na razpolago. Če bi županstvo predvidilo, da rabi podjetnik slab in nezadosten material, ali da samovoljno kako premembo od načrta napravlja, sme mu delo takoj odstaviti in nadaljevanje dela komu drugemu izročiti.

5.

Dodatno k načrtu se določi, da mora podjetnik pod vsako leseno stopnico napraviti 20 cm široki podzidek za boljše utemeljevanje in trpežnost stopnic.

6.

Stavba mora biti dovršena do 1. oktobra t. l. in mora podjetnik nemudoma pričeti z delom.

Za vsaki dan katerega podjetnik zgorajni rok prekorači in z izvršitvijo stavbe v zamudi ostane, plačati mora on županstvu konvencionalno globo K 5 (pet kron).

7.

Povračilo za kako premembo ali večja dela, katerega mu je županstvo ukazalo ali dovolilo, ima podjetnik terjati po dovršeni kolavdaciji po enotnih cenah proračuna.

8.

Kamenje, katero podjetnik rabi za zgradbo škarpe, mora on jemati iz mestnega kamnoloma »Pod brajdo« in plačati za 1 vprežni voz po K 2 (dve kroni).

Kot cement rabiti mora izključno le Portland cement iz tovarne v Dovjem.

9.

Po dovršeni stavbi vršil se bo komisijonalni pregled (kolavdacija). Ako se pri temu ogledu pokaže, da so pri stavbi kaki nedostatki ali pomankljivosti, katere je podjetnik zakrivil, dolžan je on to takoj popraviti; če ne ima županstvo pravico na njega stroške potrebne poprave izvršiti. Ako pregledna komisija najde vse pravilno in dobro narejeno izplača županstvo podjetniku celo dolžno svoto tekom enega mesca proti kolekovani pobotnici.

10.

Podjetnik ostane pa še šest mesecev od kolavdacije naprej zavezan in odgovoren za pomankljivosti ki se bi tekom tega časa na stavbi ali na materialu pokazale, in toliko časa ostane položena varščina še v shrambi županstva.

11.

Za vse prepire iz te pogodbe pristojno je ok. sodišče v Škofji Loki, kateremu se podjetnik v tem izrecno podvrže.

Škofja Loka 28. julija 1903.

Angelo Molinaro l. r.

Leta 1923 je stavbenik Anton Ogrin spet popravljaj stopnice. Občinska uprava si je prizadevala, da je občinski policaj preganjal in opominjal občane, ki so »iz šajtrgi« vozili po stopnicah. Lesena okovana kolesa samokolnic so poškodovala in kvarila robove stopnic.

Načrte za sedanje popolnoma novo stopnišče je izdelal ing. arh. Darko Likar iz FAGG v Ljubljani. Granitne bloke je dobavilo podjetje Mineral iz Ljubljane. Dela je izvajala Obrtna zadruga GIKOS iz Ljubljane. Pri delu so naleteli na staro kamnito kanalizacijo, ki jo je bilo treba preusmeriti in delno spreminjati načrte.

Stopnice so lepe. Nekaterim se zdijo kar prepotratne, posebno nadzemski del stopnišča s stebrički in kandelabri za luči. Na počivališčih je mogoče urediti vodomet ali kako drugo obeležje. Stopnišče je pripravno tudi kot zbirališče za obiskovalce mesta, za nagovor in razlago o mestu.

Občani so me opozorili tudi na nekatere »lepotne napake«. Zgornji strmi del stopnic, ki je brez podestov, je predolg. Pri obnovi stopnic bi ramo lahko podaljšali v makadamsko cestišče in naredili vmesni podest. Na predolgi stopniščni sistemih ima človek občutek, da bo padel. Spodnji vmesni podesti so nekoliko nagnjeni. Ob poledici bo tu drselo, ograje pa na teh mestih niso namestili.

Mimoidoče bi opozoril na stara železna vrata v podhodu Pekla, že skoraj ob izhodu iz Pekla proti Lontrgu. Na železni prečnici lahko preberemo obrnjeno letnico 1492 ali mogoče 1497. Ker je letnica obrnjena, lahko sklepamo, da vrata niso na prvotnem mestu.

F. Štukl

K OBNOVITVI PEPETOVEGA JEZU NA POLJANŠČICI

Muzejsko društvo je zvedelo, da se pripravljajo obnove Pepetovega jezusa v Puštalu. Za boljše poznavanje tega terena smo se na seji Muzejskega društva dne 16. 5. 1988, domenili, da se sestane posebna komisija v sestavi: dr. Branko Berčič, prof. Andrej Pavlovec, prof. Vinko Demšar, ing. Rajko Brank in mag. France Štukl. Menili smo, da lahko opozorimo in podamo strokovnjakom, ko bodo obnavljali jez, nekaj zgodovinskih podatkov. Naša komisija se je sestala 26. maja.

Že urbarji iz 16. stoletja omenjajo vodne pogone na tem mestu. Urbar iz leta 1560 točno navaja mlin pri Krivem mostu. Krivi most pa vemo iz poznejših virov, da je sedanja brv. Že iz imena je razvidno, da se je brv prilagajala terenu na tem mestu. Bila je dragocena, ker je potekala po trdnih in visokih skalah in ji tudi večje povodnji niso bile v škodo, kar za ostale lesene mostove na Poljanščici ne bi mogli trditi.

Na najstarejši karti Loke in okolice iz leta 1789 je poleg brvi na tem področju vrisan tudi

močnejši most. Potekal je nekoliko višje, prav preko sedanjega jezusa. Današnjega puštalskega mostu pri Mlekarni v tistem obdobju ni bilo. Jezovi na tej karti niso vrisani.

Na karti Franciscejskega katastra iz leta 1825/26 tega mostu ni več. Vrisan pa je že most pri Mlekarni. Na priloženi kopiji katastra smo ta most iz leta 1789 približno vrisali. Brv je na katastru iz leta 1825 običajno nakrivljena. Pepetov jez je takrat potekal od vogala mlina pa v skoraj ravni črti proti Šturmovi skali. Tudi v reambulančnem izvodu katastra iz leta 1869 je jez še v tej legi.

Področje Puštalske (Krive, Hudičeve) brvi s tremi kapelicami, s katerimi so krotili hudiča (povodenj), da se ni kazal na brvi, ne pomeni samo imeniten krajinski ambient, ampak je tudi važen zgodovinski predel starih vodnih naprav. Neprimerni posegi v to področje bi prav gotovo okrnili to podobo.

F. Štukl